

Torrekuatik: Mitxelena alboan

Juan Ramon Makuso

Aitzakia bat dut. 2015eko Oarso urtekarian idazteko gonbita jaso dut. Ofiziala. Udaletxetik, eta Oarso urtekariaren idazketabat-zordetik. Norberaren herriko erakunde batetik gonbita jasotzeak errespetua sortzen du. Eta ardura ere bai. Baina aurtengoan, egon da berezitasun bat. Haurtzaroko eta institutuko kide baten gonbidapena. Elixabete Perezena. Lekuak, uneak, melankoliara eraman ninduten. Ardura areagotu egin zen. Artean, banenbilen ni, ideiak, zirriborroak lantzen, OARSO-rako artikulua prestatzen. Gainera aurtengo edizioan, gai berezi bat proposatzen da, Koldo Mitxelena Elissalten jaiotzaren mendeurrena dela eta, hura gogoratzea, onarpen berezi bat egitea. Eta nire aldetik gorazarre bat. Eta horretan nabil. Hori da nire intentzioa.

Esan dezadan Koldo Mitxelenaren inguruan eduki dudala halako harreman berezi bat, ezen nik aurrez aurre ez dut paradarik eduki berarekin egoteko. Baina bere irudiak, eta irudi horrek sortzen zidan miresmen estetikoa handia zen. Bazegoen halako mito zaletasun moduko bat. Nire ezagutza, Errenterian, bere bizitzako azken hamarkadakoa da. Bitartean, nerabe bat nintzen. Koldo Mitxelena Goiko kalean bizi zen, Iñigo lagunaren soto berberetan. Ni, Erdiko kalean. Eta Mitxelenak bazeukan ohitura bat. Goiko kaleko Casa Torre Torrekua eta Morrontxo eraikinen inguruko plazatxoan egoten zen. Nik han ikusten nuen "voyeur" moduko ariketa batean. Berak, ezpainen artean, tabakoa erretzeari uzteko garaian erabiltzen zen metodo bati jarraiki, plastikozko itxura zuten zigarroak, mentazkoak edo, ez dut zehazki orain ongi gogoratzen. Ene begietarako, irudi berezia zen. Gizon hark bazuen niretzat zerbait liluragarria, sekula ez dudana jakin izan zer

zen. Eta gogoratzen dut, Zumardian, nola, paseo moduan, ibiltzen zen joan-etorri batean. Ideia bat izaten nuen: "egongo nintzateke berarekin". Eta ideia hau areagotu egiten zen, Josu, Iñigoren anaia gaztea, askotan joan zen Mitxelenarekin zinera, eta Donostiako Zinemaldira. San Inazio egunean, Zumardira, bandaren kontzertura entzutera, Koldo Mitxelenari asko gustatzen baitzitzaion. Eta ene baitan, "Josuren aukera hori... nik edukiko banu".

Gerora etorri zen haren lanak irakurtzeko garaia. Eta hor ulertu nuen nerabearoko gizonari nion lilura ez zela kasualitatea. Gizon hark gordetzen zuen bere baitan zerbait. Eta noski, hori guztia agertzen zen bere idatzietan, bere gogoetetan. Eta hainbat testu irakurriak nituen. Baina 1988ko udaberrian, Mitxelena hil eta hilabete batzuetara, Antonio Izagirre zenak liburu bat opari egin zidan, Koldo Mitxelenarena, *Mitxelenaren idazlan hautatuak*, Etor argitaletxean argitaratua. Hura bai izan zela niretzat Koldo Mitxelenarekin estuarazi egin zuen harreman intelektuala. Eta bereziki liburu horretan nire arreta piztu zuten artikulua bi izan ziren, "Euskal literaturaren etorkizuna", eta "Asaba zaharren baratztea". Bietan Mitxelena humanista bat aurkitu nuen. Gizaki kezkatu bat, giza izaeraren ezaugarriarekin, gizaki liluratu bat. Gogoratu baino ez dut egingo aipatutako lehen artikulua hasiera: "Gizona gizon denez gero, zer den galdezka ari da." Eta Koldo Mitxelenaren lizentzia hartuta, baratzeko "Europa eta gu" ataleko geltokian geratuko naiz. Tren hori oso gustukoa baitut.

Ez dut ezer berririk esango, baina niretzat errenteriar bati deitzea "nazioartean ospea duen

euskaldun bat”, bada zerbait. Eta Koldo Mitxelenak nazioartekotasunari buruz duen ikuspegia arestian aipatutako artikuluan, atal horren espirituan, ongi islatzen da, eta hau ongi ikusteko hona hemen bere osotasunean:

Europako haizeak onak ala kaltegarriak ditugun: hona orain piztu eta berritu zaigun auzia. Berandu xamar gabiltza, gehienetan bezala, auzi hori 98koena berbera denez gero. Gogora dezadan, beraz, aurre askoan ibili zela behin Euskal herria gai horretan, Azkoitiako zalduntxoekin.

Ni behintzat ezin naiteke zalantzan has Europari buruz, nire sustrai guztiak European baititut. Europaren kultura —berak sortutako nahiz besterengandik hartutako gaiez oratua— gu guztiona da, nirea ez ezik, nahi badugu eta nahi ez badugu. Gure berezitasuna ez da europartasunaren hezur-mamiei usain eta kolore berexi antzekoa ematen diren larmintz mehea baizik.

Literatura, pintura, musika, eskubidezkoak uka eta arbuia ditzake Euskal herriko semeren batek. Bada ordea beste zerbait horiek baino indartsuagoa, nahiz baliotsuagoa ez izan, inon herrik ukatuko ez arbuatuko ez duena: European sortu zen jakintza. Dirua ez da zoriona, baina haren atzetik gabiltza gehienok, baita euskaldunok ere. Jakintza ez da salbabidea, baina eskaintzen dizkigun dohainak tentagarriegiak dira haien ihesi ibiltzeko. Dohain horiek dira jakitea eta, jakitea aski ez dela, indarra edo, berriz esaten hasi den bezala, boterea. Teknika soilaren jabe egin garen euskaldunok itxura gaiztoko fabrikaz bete ditugu behinolako soro eta basoak. Saia gaitezen, beraz, kultura baten alde onez lehenbailehen jabetzen, alde txar askoren jabe aspaldi egin ginenez gero.

Arrisku bat ikusten dut gure gazteriarentzat: European barrena asearen asez sortu diren kezkek eta arrangurek ez ote duten saihestuko hartu behar lukeen bidetik. Guk gosea berdintzeko daukagu; ez dugu oraingoz asearen beldurrik.

Ezin garbiagoa azaltzen da hemen Mitxelenaren humanismoa eta jakiten gogoaren aldarrikapena. Eta hemen nahiko nuke berak emandako itzalaren bidetik, Europara begiratzea.

Berak esan bezala, European sortu zen jakintza. Ez dut uste hemen norbaitek agertuko lukeenik Mitxelenaren gehiegizko eurozentrismo

bat. Ez. Nik gehituko nioke beste ñabardura bat. Europako lurralde bati zor diogu jakintza. Greziari. Greziako Homerori, Miletoko Talesi, Joniako zientzialariei, Sokrates, Platon, Aristoteles, Aristarko... eta hainbati. Greziar haiek erakutsi zigiten gizakiak berezkoa duen harridura, jakin-mina, ez dela alferrikakoa. Europak, ez ditu gaur bizitzen greziar haiek zuten asmoa, ez eta Mitxelenak bere idatzian utzi zigun aldarrikapena. Baina horrek ez du kentzen ardura bat daukagula. Ezin da itzali gizakiongan jakiteko gogoia, Mitxelenak aipatzen dituen hanka-sartzeak zuzenduz —teknikaren erabilera okerra—. Baratzean erakutsi behar dugu jarraitzen dugula ereiten jakinduria.

Eta bukatzeko, nire poema bat ekarri nahiko nuke. 2006ko *Hiri gorazarre* liburuko poema bat da:

*Beiraren mihiak ferekatzen du
hiriko eskaleen maitasuna.
Eskaleen eskuetan ez da
erortzen maitasunezko txanponik.
Maitasunak, maiteminak
maitaleen hutsuneak dira
neonezko kaleetan.
Kaleko zaratak estaltzen du
larunbat gaueko inkomunikazioa.
Koldo Mitxelenaren whisky basoak
ongarritzen du ene poema isila.
Isiltasun honekin agur esaten diot
basamortuko autobusari
ezin diet heldu
kateatuta dauden eskumuturrei.*

Jautarkol plaza.

Asier Perales